



לחדש את הישן ולקדש את החדש

...lechadésj et hajasjan oelekadésj et hechadasj...

...om het oude te vernieuwen en het vernieuwde te heiligen...

Rav Kook, de eerste opperrabbijn van Israel

Sjabbat 19 december 2009 / 2 tewet 5770

Sidra Mikeets, Beresjiet [Genesis] 41:1-44:17

Tanach blz. 84-94

Haftara Sjabbat Chanoeka II: I Melachim [Koningen] 7:40-50

Tanach blz. 686-687.

*Vertaling: Jochanan Ch. Belinfante*

*Voor het origineel zie*

[www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Miketz](http://www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Miketz)

## MIKEETS

Na jaren gevangenschap wordt Joseef naar de farao gebracht om hem zijn dromen te verklaren. Hij vertelt de farao dat zeven jaren van overvloed zullen worden gevolgd door zeven jaren van hongersnood. Hij vertelt de farao hoe daarmee om te gaan en deze benoemt hem daarop tot onderkoning van Egypte. De broers van Joseef komen naar Egypte om voedsel te kopen. Ze herkennen Joseef niet en worden beschuldigd van spionage en gevangengezet. Wanneer Joseef hen dwingt hun jongste broer, Benjamin, naar Egypte te brengen, verstoopt Joseef zijn zilveren beker in diens rugzak, wat leidt tot een dramatische confrontatie.

### Mikeets – Danny Maseng

*Danny Maseng is de voorzanger en muzikdirecteur van Temple Israël of Hollywood, Californië. Zijn liturgische composities worden in synagogen over de hele wereld gezongen.*

Andrew Lloyd Webber moet wel van Joseef houden en waarom zou hij niet? Zijn waanzinnig succesvolle carrière werd gelanceerd vanaf de jaspenden van Joseefs kleding. Het is wel leuk om te zien hoe een gestreept gewaad een Technicolour Droom Mantel kan worden, maar de macht van showbizz is zodanig dat die soms het verhevende kan veranderen in het lucratieve en tegelijk subtiele nuances kan vervormen tot inhoudsloze bling-bling.

Ik groeide op in Israël waar ik ging naar een ongeïnspireerde lagere school, die naamloos zal blijven. Daar werd Joseef behandeld als een relatief onbelangrijk overgangspersonage, ingeklemd tussen Jaäkov en Mosjee als een soort literair trucje, dat nodig was om Jaäkovs zonen naar Egypte te brengen in het boek Beresjiet zodat zij vandaar als de nieuwgeboren Kinderen van Israël uit Egypte verlost zouden kunnen worden in het boek Sjemot. Hij werd ons voorgesteld als niets meer dan een vervelende jongere broer, die eigenlijk wat vaker zijn mond had moeten houden. Deze versie stelde Joseef voor als iemand die het gewoon wat later in het leven heel erg meezat. Er was niets bijzonders met hem aan de hand, meenden zij, hier zien we slechts de wederwaardigheden van het leven en de pech van een familie met de verkeerde dynamiek. Gedraag je, val niet op en je wordt niet in een gat in de grond gegooid.

Pas toen ik als een volwassene mijn reis begon door de werelden van het Chassidisme en de Kabbala, ontdekte ik een Joseef met andere strepen: een magische, kleurrijke, diepzinnige profeet, wiens plaats in de Joodse geschiedenis zo cruciaal is dat hij *Tsadiék Jesod Olam*, "De Rechtvaardige die het Fundament van de Wereld is," genoemd werd.

Waarop kan zo een diepe eerbied voor Joseef gebaseerd zijn? Waar komt die enorme bewondering vandaan? Joseef is beslist een van de best beschreven persoonlijkheden uit de Tora. Wij slaan zijn ontwikkeling gade van een hanige, opschepperige, egocentrische jongeling tot een rijpe, bescheiden volwassene. Wij volgen zijn reis vanaf zijn verwerende jeugd, via bijna-dood naar de slavernij, de gevangenis in en ten slotte tot de hoogste functie in de Egyptische regering - en dat alles in zijn eerste dertig levensjaren. Dat is allemaal prima en heel goed, maar is het wel voldoende om hem tot de pilaar van ons hele bestaan te maken?

Om Joseef helemaal te doorgronden moeten we kijken naar zijn spilpositie in de as van de Bijbelse tijd en zijn vermogen om zijn eigen situatie te zien, te begrijpen en er naar te handelen. Talent hebben is een zijde van de zaak en Joseef was zeker getalenteerd, maar talent wordt niet verdiend, het is een geschenk van God. Wat de louter getalenteerden onderscheidt van de echt groten is de het vermogen het eigen talent te bevatten, er mee in het reine te komen en het in te zetten ten behoeve van anderen. Joseefs grootheid ligt in zijn vermogen het verleden, het heden en de toekomst te overzien en zijn eigen, beslissende rol daarin te onderkennen, en als het ware bezit nemen van zijn rol in het bevorderen van de doorstroming tussen de tijdsgewrichten.

De taal die de Tora gebruikt om de lezer te informeren en wat er gebeurt te verduidelijken, is bijzonder cruciaal in het Joseefverhaal. Het gebruik van dalen en stijgen, van parallellopende getallen, de schaduwvoortwerpemde en gedenkwaardige gebeurtenissen uit het verleden, komen allemaal samen om ons te wijzen op het niet mis te verstane inzicht dat Joseef onmiskenbaar onze fundamentele Tsadiék, de Rechtvaardige is. Dit is wat de Tora ons werkelijk vertelt: Zonder Joseef, geen voedsel en geen leven; geen slavernij en geen verlossing; geen Berg Sinai en geen Tora; geen 40-jarig woestijntocht en geen Beloofd Land.

Zelfs Joseefs aankomst in Egypte hing op een cruciaal moment af van het samenkomen van drie volkeren bij een droge bron. De profeet en toekomstige redder van de Israëlieten werd uit de diepten van de bron naar boven gebracht door Midjanieten, die hem verkochten aan de Ismaëlitische kooplieden, die op hun beurt, met hem afdaalden naar Egypte. In deze ene gebeurtenis zien we hoe de lievelingszoon van Jaäkov/Jisraëel, die het heden vertegenwoordigt, in de handen valt van de afstammelingen van Avrahams eerstgeboren zoon, Jisjmaëel, die het verleden vertegenwoordigen, nadat hij uit de put is bevrijd door de toekomstige schoonouders van Mosjee, de Midjanieten, die de toekomst vertegenwoordigen.

Jaäkov vond zijn geliefde Racheel bij een bron in Charan; zijn zoon, Joseef, werd als het ware gered uit een droge bron in Kenaän en Mosjee zal zijn vrouw, Tsipora, vinden bij een bron in Midjan. Verleden, heden en toekomst komen tezamen in Joseef bij de bron van zijn lotsbestemming. En nu, aan het begin van onze sidra wordt Joseef in een bron gegooid om er weer uit gehaald te worden; 'naar beneden' naar Egypte gebracht en om dan weer 'naar boven' te worden gehaald door de bescherming van Potifar; Dan wordt hij weer naar beneden gegooid in de gevangenis van de farao en uiteindelijk weer naar boven gehaald voor zijn laatste "wederopstanding" in de ontmoeting met de broers en dan zijn vader.

Er zijn twee elementen in dit deel van Mikeets, die helpen het verband duidelijk te maken tussen deze heel verschillende hoofdstukken, die drie verschillende boeken van de Tora overspannen: ten eerste, Joseefs antwoord op de vraag van de farao over zijn twee dromen en ten tweede, Joseefs woorden tegen zijn broers na hun aankomst in Egypte.

Helemaal aan het begin van onze sidra als de farao zijn twee dromen beschrijft, antwoordt Joseef: "... de droom van de farao is één droom." Het verhaal spreekt heel duidelijk over twee dromen, met in beide het getal Zeven: Zeven vette koeien en Zeven magere koeien; Zeven rijpe, volle aren en Zeven armetierige. Maar toch blijft Joseef volhouden dat zij één droom vormen. Waarom? Het antwoord staat in de sidra van vorige week, Wajetsee, waarin Jaäkov

zeven 'goede' jaren moet werken om zijn geliefde Racheel te verdienen, om uiteindelijk haar zuster Lea te krijgen, waar hij niet van houdt. Zo misleid, moet hij nogmaals zeven 'slechte' jaren werken om eindelijk Racheel te krijgen.

Beresjiet, hoofdstuk 42, introduceert de hongersnood in Kenaän. Jaäkov stuurt tien van zijn zonen naar 'beneden', naar Egypte, om voedsel te kopen voor de hongerende Israëlieten. Benjamin blijft bij zijn vader. Wanneer de verraderlijke broers van Joseef, met hun hoed in de hand, in Egypte aankomen, herkennen zij de broer die zij in slavernij verkocht hadden niet. Joseef daarentegen herkent hen onmiddellijk en zegt: "Jullie zijn spionnen, jullie zijn hier gekomen om te kijken wat de zwakke plekken van het land zijn." Dit is om vele redenen toch een vreemde woordkeuze. Waarom barst hij niet uit elkaar van woede? Waarom beschuldigt hij hen niet direct voor hun boosaardigheid? Waarom informeert hij niet naar de gezondheid van zijn vader? In plaats daarvan slingert Joseef met woorden degenen die hem hebben verraden door naar de verre toekomst, naar het moment wanneer 10 van de 12 verspieters bij Mosjee terug zullen komen en kwaad zullen spreken over het Beloofde Land. Slechts twee spreken over het goede, Calev en Jehosjoea. Weer eens zien wij het belang van getallen in het leven van Joseef: 10 broers behandelden hem slecht en sloten zich aaneen tegen de twee onschuldige en geliefde broers, Joseef en Benjamin, de enige zoons van Racheel.

De parallelle symmetrie van al deze gebeurtenissen ontgaat Joseef niet. Zijn eigen levensgeschiedenis is zijn smaakpalet. Niets van wat tot nu toe gebeurd was, was per toeval, alles wat er gaat gebeuren vloeit op dit moment in de tijd via hem. Joseef toont geen spoor van arrogantie, geen greintje zelfmedelijden. Er is geen wraak, geen animositeit en geen bitterheid. De vroegere narcist is de altruïst geworden; de voormalige slaaf van mensen is de dienaar van God geworden. Niets is zonder betekenis, niets is zinloos en alles, wreed en hartstochtelijk gegeven door Gods hand. *Baroech Sjomeer haBriet*, Geprezen is de behoeder van het Verbond.

## Een andere stem

Joseef anticipeert op de hongersnood en ontwikkelt een voedselbeleid dat Egypte moet helpen overleven. Zijn wij er klaar voor hetzelfde te doen?

Michael Pollan van het *New York Times Magazine* schrijft: "...zo plotseling dat het ons allen heeft verrast, loopt het tijdperk van goedkoop en overvloedig voedsel blijkbaar ten einde." De wereld van de rijken vertrouwde op met fossiele brandstof aangedreven landbouw om heel goedkoop calorieën te kunnen produceren, maar wel ten koste van natuur en gezondheid op een wijze die moreel noch economisch verdedigbaar zijn.

Het risico van hongersnood blijft hoog; bijvoorbeeld *The Economist* schrijft: "... de Hoorn van Afrika is een hongergebied gebleven... de huidige droogte is de ergste sinds 1984." De stijgende voedselprijzen bedreigen nu nog alleen de achtergestelde bevolkingsgroepen met honger, maar ons allen met duurder wordende boodschappen.

Instabiele energieprijzen, klimaatverandering, waterschaarste en gewelddadige conflicten dragen bij zowel aan acute hongersnood als aan chronische schaarste. In 2008 zagen wij over de hele wereld opstanden wegens de honger; droevig genoeg hebben de recente verlagingen in energieprijzen zich niet doorgezet in significante verlaging van de voedselprijzen. De financiële crises zal niet helpen, omdat de rijke naties hun hulpbudgetten nu verlagen en diegenen uit arme landen, die in andere landen wonen en geld naar 'huis' zenden ook hun bijdragen moeten beperken.

De hele wereld is tegenwoordig "Egypte" geworden en onze "zeven vette jaren" lopen ten einde. Kunnen wij Joseef zijn en ons eigen gedrag en het beleid van onze naties en de wereld veranderen zodat wij zullen kunnen overleven?